

Factsheet Plaatsverbondenheid in Fryslân

Onderzoeksverantwoording

Augustus 2026

Auteurs

Jesse David Marinus

Anke Wiersma

Sjaak Moerman

Inhoud

Steekproef	3
Verklarende variabelen	3
Kerntype (stedelijkheid).....	3
Leeftijd.....	3
Friese spreekvaardigheid.....	3
Eigendom woning	3
Overige: Geslacht, huishoud samenstelling, geboorteland, en woonduur	4
Variabel Plaatsverbondenheid	4
Confirmatieve factoranalyse.....	4
Van een 5-puntsschaal naar een 10-puntsschaal	5
Omgang met ontbrekende antwoorden	5
Analysestrategie	5
Resultaten	6
Lineair Regressie Resultaten.....	6
Logistische Regressie Resultaten (Aanvullende Resultaten)	7

Steekproef

De gegevens voor dit onderzoek zijn afkomstig uit Panel Fryslân. Panel Fryslân is opgezet om een zo representatief mogelijk beeld te geven van de Friese bevolking van 18 jaar en ouder. Om verschillen tussen de samenstelling van het panel en de Friese bevolking te corrigeren, zijn de gegevens gewogen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en inkomen. Panelleden ontvangen jaarlijks meerdere vragenlijsten over verschillende thema's. De vragen over plaatsverbondenheid zijn afgenomen in april 2026. Meer informatie over Panel Fryslân is te vinden op:

<https://planbureau.fr/panelfryslan/>

Onafhankelijke variabelen

Voor verschillende achtergrondkenmerken zijn gegevens uit eerdere panelmetingen gekoppeld aan de meting van plaatsverbondenheid in april 2026. Geslacht is afkomstig uit de panelmeting van september 2025. Woningtype, huishoudsamenstelling, geboorteland en woonduur zijn afkomstig uit de panelmeting van oktober 2025. Voor deze analyses is gebruikgemaakt van de meest recente beschikbare meting van deze kenmerken.

Kerntype (stedelijkheid)

Voor de mate van stedelijkheid gebruiken we de indeling naar kerntype. Het kerntype is bepaald op basis van de woonplaatscode. De indeling is gebaseerd op kenmerken zoals bevolkingsomvang en het voorzieningenniveau. Deze indeling komt voort uit het provinciale streekplan, waarvan een geactualiseerde versie is opgenomen in de POVI. Dokkum, Drachten, Harlingen, Heerenveen, Leeuwarden en Sneek zijn ingedeeld als stedelijke kern. Balk, Bolsward, Buitenpost, Burgum, Franeker, Gorredijk, Grou, Joure, Kollum, Lemmer, Makkum, Oosterwolde, Sint Annaparochie, Surhuisterveen, Wolvega en Workum vallen onder de regiokernen. Alle overige woonplaatsen in Fryslân vallen onder de categorie overige kern.

Leeftijd

Leeftijd is ingedeeld in vijf categorieën: 18 t/m 34 jaar, 35 t/m 49 jaar, 50 t/m 64 jaar, 65 t/m 74 jaar en 75 jaar en ouder.

Friese spreekvaardigheid

Respondenten hebben zelf aangegeven hoe goed zij Fries spreken. De vijf oorspronkelijke antwoordcategorieën waren: vloeiend, goed, redelijk, matig en niet. Voor de analyses zijn deze samengevoegd tot drie categorieën: vloeiend, redelijk/goed en niet/matig.

Eigendom woning

De oorspronkelijke vraag kende zes antwoordcategorieën: [categorieën noemen]. Vanwege de kleine aantallen in enkele categorieën zijn voor de analyses drie hoofdgroepen onderscheiden: koopwoning, particuliere huurwoning en corporatiehuurwoning.

Overige: Geslacht, huishoud samenstelling, geboorteland, en woonduur

Naast de kenmerken in de hoofdmodellen is aanvullend onderzocht of geslacht, opleidingsniveau, huishoudsamenstelling, geboorteland en woonduur samenhangen met plaatsverbondenheid. Voor geen van deze kenmerken werd een robuust zelfstandig verband met plaatsverbondenheid gevonden wanneer rekening werd gehouden met de overige kenmerken in het model.

Deze uitkomsten zijn op te vragen bij de auteurs.

Operationalisering van plaatsverbondenheid

In dit onderzoek wordt plaatsverbondenheid gemeten aan de hand van twee dimensies: plaatsidentiteit en plaatsafhankelijkheid. Beide dimensies zijn gemeten met meerdere uitspraken die aan Panel Fryslân zijn voorgelegd. Respondenten konden iedere uitspraak beantwoorden op een vijfpuntsschaal van 1 (helemaal oneens) tot 5 (helemaal eens).

De operationalisering is gebaseerd op eerder onderzoek naar place attachment, waarin plaatsidentiteit en plaatsafhankelijkheid veelgebruikte dimensies zijn ^{1 2}. In de vragenlijst zijn daarnaast andere dimensies van plaatsverbondenheid onderzocht. Op basis van de confirmatieve factoranalyse is voor deze factsheet gekozen voor een schaal bestaande uit plaatsidentiteit en plaatsafhankelijkheid.

Confirmatieve factoranalyse

Met een confirmatieve factoranalyse (CFA) is getoetst of de items passen bij de veronderstelde tweedimensionale schaalstructuur van plaatsverbondenheid. Daarbij is onderzocht of de items de dimensies plaatsidentiteit en plaatsafhankelijkheid op een betrouwbare en interpreteerbare manier meten. De fitindices wijzen overwegend op een goede modelpassing. Ook de interne consistentie van de totale schaal is hoog ($\omega = 0,883$).

In eerste instantie bestond de schaal uit acht items. Eén item van plaatsafhankelijkheid paste minder goed binnen de veronderstelde schaalstructuur (*“Geen enkele andere plaats is te vergelijken met mijn omgeving”*). Na verwijdering van dit item verbeterde de modelfit. De uiteindelijke schaal bestaat daarom uit zeven items:

¹ Tilburg, Theo G. van, Jolien Klok, en Tineke Fokkema. “The overlooked role of place attachment in loneliness: An investigation among old people”. *Health & Place* 95 (september 2025): 103529. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2025.103529>.

² Raymond, Christopher M., Gregory Brown, en Delene Weber. “The Measurement of Place Attachment: Personal, Community, and Environmental Connections”. *Journal of Environmental Psychology* 30, nr. 4 (2010): 422-34. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.08.002>.

Plaatsidentiteit

Ik ben erg gehecht aan mijn omgeving
Ik heb het gevoel dat mijn omgeving een deel van mij is
Mijn omgeving is voor mij heel bijzonder
Ik heb veel goede herinneringen aan mijn omgeving.

Plaatsafhankelijkheid

Ik krijg meer voldoening van het leven in mijn omgeving dan welke andere plaats dan ook
Mijn omgeving is de beste plaats voor de activiteiten die ik graag doe
Ik ben erg gehecht aan de voorzieningen in mijn omgeving

Onderstaande fitindices hebben betrekking op het uiteindelijke model met zeven items. Hogere waarden voor CFI en TLI en lagere waarden voor RMSEA en SRMR wijzen op een betere modelpassing.

n	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	Robust CFI	Robust TLI	Robust RMSEA	Omega
2947	0,994	0,990	0,066	0,022	0,983	0,973	0,072	0,883

*CFI = Comparative Fit Index, TLI = Tucker Lewis Index, RMSEA = Root Mean Square Error of Approximation

Van een 5-puntsschaal naar een 10-puntsschaal

Voor de presentatie in de factsheet is de oorspronkelijke score van 0 tot 5 lineair omgerekend naar een 10-puntsschaal door deze met twee te vermenigvuldigen. De statistische analyses zijn uitgevoerd op de oorspronkelijke schaal van 0 tot 5. De grens voor sterke plaatsverbondenheid is eveneens vastgesteld op de oorspronkelijke schaal (≥ 4).

Omgang met ontbrekende antwoorden

Het antwoord 'niet van toepassing' op de plaatsverbondenheidsitems is als ontbrekende waarde behandeld. Voor de CFA zijn alleen respondenten met een geldig antwoord op alle zeven items meegenomen ($n = 2.947$). Voor het berekenen van de samengestelde plaatsverbondenheidsscore waren minimaal drie van de vier geldige antwoorden nodig voor plaatsidentiteit en twee van de drie geldige antwoorden nodig voor plaatsafhankelijkheid. De score is berekend als het gemiddelde van de beschikbare geldige items. Hierdoor verschilt het aantal respondenten in de regressieanalyses ($N = 2.951$) enigszins van het aantal respondenten in de CFA. Voor huishoudinkomen en woningtype zijn ontbrekende waarden als afzonderlijke categorie in de regressiemodellen opgenomen.

Analysestrategie

De samenhang tussen de onderzochte achtergrondkenmerken en plaatsverbondenheid is onderzocht met multivariate lineaire regressie. Daarbij is plaatsverbondenheid als continue uitkomstmaat op de oorspronkelijke schaal van 1 tot 5 geanalyseerd. Voor de presentatie van groepsverschillen in de factsheet zijn Estimated Marginal Means (EMM's) berekend. Deze geven de geschatte gemiddelde plaatsverbondenheid per groep weer, waarbij rekening wordt gehouden met de overige kenmerken in het model.

Daarnaast is onderzocht of de samenhang tussen Friese spreekvaardigheid en plaatsverbondenheid verschilt naar kerntype. Hiervoor is een interactieterm tussen Friese spreekvaardigheid en kerntype opgenomen.

Als aanvullende sensitiviteitsanalyse is de continue plaatsverbondenheidsscore gedichotomiseerd. Respondenten met een gemiddelde score van 4 of hoger zijn geclassificeerd als ‘sterk plaatsverbonden’. Deze grens correspondeert inhoudelijk met gemiddeld minimaal ‘eens’ antwoorden op de zeven uitspraken. De overige respondenten worden aangeduid als ‘niet sterk plaatsverbonden’, dit betekent niet dat zij niet plaatsverbonden zijn. Met logistische regressie is vervolgens onderzocht welke kenmerken samenhangen met de odds om sterk plaatsverbonden te zijn.

Resultaten

Lineaire regressie

Model 1: hoofdeffectenmodel

Model 2: interactiemodel

Model 1 wordt gebruikt om de algemene samenhang tussen de afzonderlijke kenmerken en plaatsverbondenheid te beoordelen. In Model 2 is aanvullend een interactie tussen kerntype en Friese spreekvaardigheid opgenomen. In dit interactiemodel hebben de hoofdeffecten een conditionele betekenis: het effect van kerntype geldt voor de referentiegroep van Friese spreekvaardigheid (vloeiend), terwijl het effect van Friese spreekvaardigheid geldt voor de referentiegroep van kerntype (overige kern).

Predictor	Model 1		Model 2	
	B	SE	B	SE
Intercept	4.16***	0.08	4.19***	0.08
Leeftijd				
18 t/m 34 jaar	-0.41***	0.08	-0.40***	0.08
35 t/m 49 jaar	-0.27***	0.08	-0.28***	0.08
50 t/m 64 jaar	-0.29***	0.08	-0.30**	0.08
65 t/m 74 jaar	-0.20*	0.09	-0.20*	0.08
75+ jaar	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Kerntype				
Overige kern	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Regio kern	-0.13*	0.06	-0.03	0.07
Stedelijke kern	-0.20***	0.05	-0.36***	0.07
Huishoudinkomen				
Laag	-0.12	0.07	-0.14*	0.07

Modaal	-0.12	0.06	-0.04	0.06
Boven Modaal	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Missing	-0.15*	0.06	-0.16**	0.06
Friese spreekvaardigheid				
Vloeiend	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Redelijk/goed	-0.23***	0.06	-0.23**	0.08
Niet/matig	-0.29***	0.06	-0.36***	0.09
Woningtype				
Koopwoning	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Huur (particulier)	0.14	0.16	0.14	0.15
Huur (corporatie)	-0.23***	0.07	-0.23***	0.07
Missing	-0.05	0.19	-0.06	0.19
Kerntype x Fries spreekvaardigheid				
Overige kern x Vloeiend			(ref)	(ref)
Regio kern x Redelijk/goed			-0.42*	0.16
Stedelijke kern x Redelijk/goed			0.25*	0.12
Regio kern x Niet/matig			-0.05	0.13
Stedelijke kern x Niet/matig			0.26	0.14
R²	0.12		0.13	

Het hoofdeffectenmodel verklaart ongeveer 12% van de variatie in plaatsverbondenheid ($R^2 = 0,12$). Vooral leeftijd, Friese spreekvaardigheid, kerntype en woningtype laten verschillen zien tussen specifieke categorieën. Het interactiemodel verklaart ongeveer 13% van de variatie ($R^2 = 0,13$). Een groot deel van de verschillen in plaatsverbondenheid wordt daarmee niet verklaard door de kenmerken die in deze analyses zijn opgenomen.

Model 3: logistisch hoofdeffectenmodel

Model 3 wordt gebruikt om de algemene samenhang tussen de onderzochte kenmerken en sterke plaatsverbondenheid te beoordelen. Model 4 bevat aanvullend de interactie tussen kerntype en Friese spreekvaardigheid.

18 t/m 34 jaar	0.39	[0.23, 0.68]	< .001	0,39	[0.23, 0.68]	< .001
35 t/m 49 jaar	0.55	[0.33, 0.92]	.02	0,54	[0.32, 0.90]	.02
50 t/m 64 jaar	0.53	[0.31, 0.92]	.03	0,52	[0.30, 0.90]	.02
65 t/m 74 jaar	0.51	[0.30, 0.89]	.02	0,51	[0.30, 0.89]	.02
75+ jaar	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Kerntype						
Overige kern	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Regio kern	0.67	[0.45, 1.02]	.06	0.86	[0.50, 1.48]	.06
Stedelijke kern	0.60	[0.41, 0.87]	.01	0.53	[0.29, 0.94]	.03
Friese spreekvaardigheid						
Vloeiend	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Redelijk/goed	0.50	[0.34, 0.74]	< .001	0.52	[0.31, 0.89]	.02
Niet/matig	0.55	[0.37, 0.83]	< .001	0.58	[0.31, 1.09]	.09
Huishoudinkomen						
Laag	1.09	[0.66, 1.81]	.74	1.07	[0.64, 1.78]	.80
Modaal	1.10	[0.68, 1.75]	.70	1.10	[0.69, 1.77]	.68
Boven modaal	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Missing	0.99	[0.60, 1.63]	.98	0.98	[0.59, 1.62]	.94
Woningtype						
Koopwoning	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)	(ref)
Huur (particulier)	1.53	[0.66, 3.53]	.32	1.56	[0.69, 3.51]	0.29
Huur (corporatie)	0.38	[0.22, 0.67]	< .001	0.38	[0.21, 0.66]	<.001
Missing	0.71	[0.23, 2.19]	.55	0.71	[0.23, 2.16]	0.54
Kern type x Fries spreekvaardigheid						
Overige kern x Vloeiend				(ref)	(ref)	(ref)
Regio kern x Redelijk/goed				0.45	[0.18, 1.13]	.09
Stedelijke kern x Redelijk/goed				1.31	[0.52, 3.26]	.56
Regio kern x Niet/matig				0.58	[0.21, 1.62]	.30
Stedelijke kern x Niet/matig				1.15	[0.46, 2.89]	.76
Mcfaddens Pseudo-R ²	0,06			0,06		

OR = odds ratio; BI = betrouwbaarheidsinterval. $N = 2.951$.

De dichotome analyse geeft aanvullend inzicht in de omvang en robuustheid van de gevonden verschillen. In deze analyse wordt een gemiddelde score van 4 of hoger beschouwd als ‘sterk plaatsverbonden’. Op basis van de gewogen gegevens is 27% van de inwoners sterk plaatsverbonden. Met logistische regressie is vervolgens onderzocht welke kenmerken samenhangen met de kans om tot deze groep te behoren. De resultaten bevestigen grotendeels de patronen uit de lineaire regressie.

- Alle leeftijdsgroepen jonger dan 75 jaar hebben lagere odds om sterk plaatsverbonden te zijn dan 75-plussers.
- Respondenten die redelijk/goed of niet/matig Fries spreken, hebben ongeveer half zo hoge odds om sterk plaatsverbonden te zijn als vloeiend Friessprekenden.
- Inwoners van stedelijke kernen hebben lagere odds op sterke plaatsverbondenheid dan inwoners van overige kernen. Voor regiokernen is het verschil minder duidelijk.
- Corporatiehuurders hebben lagere odds op sterke plaatsverbondenheid dan koopbewoners. Particuliere huurders verschillen niet statistisch significant van koopbewoners.

In het logistische interactiemodel zijn de afzonderlijke interactietermen tussen kerntype en Friese spreekvaardigheid niet statistisch significant op het 5%-niveau. Daarmee wordt het interactiepatroon uit de lineaire analyse niet duidelijk bevestigd wanneer plaatsverbondenheid wordt gedichotomiseerd.

De pseudo- R^2 van het logistische model is .06. Deze maat geeft informatie over de relatieve modelfit, maar kan niet rechtstreeks worden geïnterpreteerd als het percentage verklaarde variantie. De pseudo- R^2 is daarom niet direct vergelijkbaar met de R^2 uit de lineaire regressie.

Interpretatie en beperkingen

De analyses laten statistische samenhangen (correlatie) zien en bieden geen bewijs voor causale relaties. De dichotome analyse (logistische regressie) is gebruikt als aanvullende sensitiviteitsanalyse, door een continue score te dichotomiseren gaat informatie verloren. De lineaire analyse met de continue plaatsverbondenheidsscore vormt daarom de statistische hoofdanalyse.